

Bogo Zupančič, *Plečnikovi študenti in drugi jugoslovanski arhitekti v Le Corbusierovem ateljeju*

Ljubljana: Muzej za arhitekturo in oblikovanje (MAO): KUD Polaris, 2017, 232 strani

Arhitekturni zgodovinar dr. Bogo Zupančič (1960), muzejski svetnik v Muzeju za arhitekturo in oblikovanje v Ljubljani, je pionir in nosilec raziskovanja zbirk MAO s področja arhitekture 20. stoletja. Na osnovi arhivskega gradiva je pripravil številne razstave in napisal več monografij, ki odstirajo pomemben del slovenske arhitekturne zgodovine. Za svoje plodno publicistično delo je prejel dve Plečnikovi medalji (2006, 2018). Zadnjih deset let se poglobljeno ukvarja s tematiko Plečnikovih in drugih študentov arhitekture na izpopolnjevanju v Parizu. Rezultat njegovega dela sta mdr. razstava in znanstvena monografija *Plečnikovi študenti in drugi jugoslovanski arhitekti v Le Corbusierovem ateljeju* (2017).

Jože Plečnik (1872-1957) in Charles-Édouard Jeanneret (1887-1965), znan pod psevdonimom Le Corbusier, sta imela več stičnih točk. Pripadnika iste generacije sta v lokalnem in tudi univerzalnem prostoru nastopala kot nenadomestljiva akterja in sta kot taka (so)zaznamovala arhitekturno dogajanje 20. stoletja. Kljub temu se njune poti niso nikoli neposredno križale. Plečnik, ki se je vse bolj navduševal nad klasičnimi prvinami in načeli arhitekture, je Le Corbusieru, »guruju modernizma«, ki se je zavzemal za prelom s starim, očital, da s svojimi funkcionalističnimi zamislimi negira arhitekturo, in dejal: »Ko gledam moderne tokove, dobim občutek, da smo se v Evropi izgubili.«¹ Posreden stik med dvema velikanoma pa so predstavljali njuni študenti. Sposobnejši Plečnikovi učenci so se namreč po zaključku študija, ko so pridobili klasične osnove arhitekture, usmerili na pot modernizma, saj je bil »tako rekoč edina oprijemljiva oblikovna in konceptualna alternativa«.² Več slovenskih mladih arhitektov se je v iskanju novih tendenc tako pridružilo Le Corbusierju, saj Vurnikova šola, ko je bilo govora o moderni, ni pomenila prave konkurence.

Znanstvena monografija *Plečnikovi študenti in drugi jugoslovanski arhitekti v Le Corbusierovem ateljeju*, ki temelji na arhivskem gradivu ter številnih ustnih virih, znanstveni in strokovni literaturi, obsega tri vsebinske sklope. V prvem se avtor z vso minucioznostjo posveti življenju in delu sedmih Plečnikovih študentov arhitekture: Miroslavu Oražmu, Milanu Severju, Hrvoju Brnčiču, Marjanu Tepini, Jovanu Krunicu, Edvardu Ravnikarju in Marku Župančiču, ki so bili v letih od 1929 do 1940

1 Peter Krečič, *Jože Plečnik* (Ljubljana: Državna založba Slovenija, 1992), 138.

2 Ibid., 142.

v Le Corbusierovem pariškem ateljeju na Rue de Sèvres 35. V drugem vsebinskem sklopu s kratkimi, a povednimi življenjepisi predstavi ostale slovenske arhitekte in gradbenike, ki so se med letoma 1925 in 1938 izpopolnjevali v Parizu in so skupaj z Le Corbusierovimi plečnikovci tvorili nerazdružljivo celoto. Ker avtor arhitektov ne želi deliti le po narodni pripadnosti, v tretjem vsebinskem sklopu obravnava tudi hrvaške in srbske arhitekte, ki so se izpopolnjevali na »35 S« in so bili skupaj s slovenskimi v Parizu obravnavani kot *architectes yougoslaves*.

Zupančič Plečnikove študente, ki so ustvarjali v Le Corbusierovem ateljeju, postavi v širši časovni, prostorski in družbeni kontekst. Opozori, da so že pred odhodom v Pariz naredili marsikaj pomembnega, spremlja pa tudi njihovo življenje in delo po vrnitvi v domovino, ko so konec 30. in v začetku 40. let 20. stoletja stopili na pot funkcionalistične arhitekture. Predstavi njihovo udejstvovanje v času druge svetovne vojne, ko so se opredelili za narodnoosvobodilno gibanje in se kasneje posvetili ustvarjanju spominske arhitekture. Pri tem poudarjeno opomni, da se Le Corbusier s spomeniško in nagrobno arhitekturo ni dosti ukvarjal, kar pomeni, da so njegovi praktikanti našli pot samostojnega oblikovanja, neodvisnega od vzora velikega švicarsko-francoskega arhitekta. Seveda to nikakor ne pomeni, da Le Corbusierova šola ni imela vpliva na graditev socialistične Jugoslavije. Prav njegovi učenci so po koncu druge svetovne vojne v družbeni klimi, ki je bila naklonjena novostim in spremembam, pripomogli k uveljavitvi modernizma. Ta je postal »[g]lavna smer modernističnih arhitektov, pod vodstvom Edvarda Ravnikarja«, ki si je »izborila posebno mesto, se uveljavila, vendar ne s slepim posnemanjem vzorov«. (str. 124)

Plečnikovi »corbusierovci« (Ravnikar, Sever, Tepina, Krunic, Župančič), otovorjeni z znanjem obeh mojstrov, so kot nosilci novih arhitekturnih smernic, usmerjenih v funkcionalizem, nekateri tudi po svojih študentih, hitro in korenito širili ideje »novega časa«. V nasprotju s slovenskim arhitekturnim dogajanjem je bilo dogajanje v Zagrebu in Beogradu usmerjeno v masovno gradnjo novih mestnih četrti in velikih blokovskih kompleksov ter tako v bolj neposredno prenašanje corbusierovskih vzorov na jugoslovanska tla.

Kljub začetnemu navdušenju je v drugi polovici 50. let 20. stoletja že zaznati odvritev vodilnih slovenskih arhitektov od Le Corbusierovih in drugih modernističnih idej. To velja predvsem za Edvarda Ravnikarja in njegov krog. Porajale in utrdile so se ideje, povezane s kritičnim regionalizmom, začelo se je navdušenje nad skandinavsko arhitekturo, strukturalizmom itd.

Znanstveno delo Boga Zupančiča nam torej oriše pot od ideje do prevlade modernističnih konceptov urbanističnega načrtovanja ter arhitekturnega oblikovanja v slovenskem in jugoslovanskem prostoru po končani drugi svetovni vojni. Razmere in napetosti v arhitekturi v Sloveniji in Jugoslaviji v obdobju, ko je bilo arhitekturno gibanje razpeto med tradicionalizmom in modernizmom, med lokalnim in univerzalnim, osvetli na osnovi dela, prepričanj, razmerij ter omrežij dveh velikih arhitektov, Plečnika in Le Corbusiera, pri čemer se osredini na Plečnikove študente, ki so se izpopolnjevali v Le Corbusierovem ateljeju in njegove zamisli vpletli v proces modernizacije družbe.

Med vsemi jugoslovanskimi arhitekti, ki so se pred drugo svetovno vojno izpopolnjevali pri Le Corbusieru, je največ slovenskih, kar deset od sedemnajstih, od teh desetih pa le trije niso bili Plečnikovi učenci. Trdimo torej lahko, da je za švicarskimi, francoskimi in severnoameriškimi arhitekti v ateljeju »35 S« delalo največ slovenskih, kar je »v svetovnem merilu svojevrsten fenomen, ki je lahko osnova za upravičeno samozavest«. (str. 208)

Med deli Plečnikovih študentov, ki so bili pri Le Corbusieru, tako po obsegu in količini del kot po izjemnosti izstopa arhitekturni, urbanistični in publicistični opus arhitekta prof. Edvarda Ravnikarja. Slovensko arhitekturno dogajanje je (bilo) prav zaradi Ravnikarja in njegovega kroga ter tudi drugih kakovostnih arhitektov v 2. polovici 20. stoletja prepoznano kot eno najmočnejših žarišč sodobne arhitekture v Jugoslaviji.

Znanstvena monografija *Plečnikovi študenti in drugi jugoslovanski arhitekti v Le Corbusierovem ateljeju* z vsebino, členjeno v 27 poglavij, podano na 232 straneh, opremljeno s 170 načrti, številnimi fotografijami, skicami in z drugim slikovnim gradivom, s skoraj 400 opombami, povzetkom v angleškem jeziku, seznamom literature in virov ter z imenskim kazalom ne skriva, kako veliko dela in znanja je bilo vložena vanjo. Delo dr. Boga Zupančiča, ki odgovori na mnoga in večplastna vprašanja, nedvomno predstavlja pomemben, domišljen in zrel prispevek k zgodovini slovenske, jugoslovanske ter evropske moderne arhitekture.

Mojca Šorn